

Danmarks National-Socialistiske Arbejder-Parti – DNSAP

Af René Rasmussen

Danmarks National-Socialistiske Arbejder-Parti, DNSAP, blev stiftet i København i november 1930 af Cay Lembcke. Cay Lembcke var en kendt skikkelse på den yderste højrefløj i København. Han havde allerede i løbet af 1920'erne stiftet adskillige halv- eller helfascistiske partier, der dog alle havde det til fælles, at deres levetid kun blev kort. Den direkte anledning til stiftelsen af DNSAP var formentlig Adolf Hitlers valgsejr ved det tyske rigsdagsvalg i september 1930. Her fik NSDAP over 18 % af stemmerne, store med fremskridt fra 12 til 107 mandater – og blev med ét slag Tysklands næststørste parti. Hitler havde tilsyneladende fat i noget rigtigt, som det måtte være værd at efterligne. Så det gjorde Cay Lembcke. Han kopierede – med ganske få ændringer – NSDAP's »uforanderlige« 25-punkts-program.

Det stiftende møde i DNSAP fandt sted den 16. november 1930 i Grundtvigs Hus i København. Mødet samlede fem deltagere. Men det var også tilstrækkeligt til enstemmigt at kåre Cay Lembcke til partiets »Fører«. En række møder i København i den følgende tid endte i tumult, når kommunister skabte uro og forsøgte at opløse møderne.

To måneder efter partistiftelsen blev det første møde i Sønderjylland holdt. Partistifteren havde fået det råd først og fremmest at agitere flittigt i Sønderjylland, hvor landbrugskrisen kradsede særligt hårdt, hvor utilfredsheden var stor – og hvor der derfor måtte være særlig lydhørhed over for et protestparti som DNSAP. Turnéen blev indledt den 16. januar 1931 i Sønderborg. Blandt tilhørerne var lægen i Bovrup, Frits Clausen.

Frits Clausen har i sine erindringer selv fortalt, at han ikke havde hørt om begrebet »nationalsocialisme«, før hans kone henledte hans opmærksomhed på annoncen for det møde, som Cay Lembcke ville holde i Sønderborg. Frits Clausen fortæller også, at han kun dukkede op, fordi han havde hørt, at Cay Lembcke skulle være »en skør rad«. Det sidste er muligvis rigtigt. Men det første er nu temmelig usandsynligt, for nationalsocialismen var blevet heftigt diskuteret i dagspressen siden Hitlers store valgsejr i Tyskland, ikke mindst i Sønderjylland.

Cay Lembcke nåede i Sønderborg to ting, før en flok kommunister splittede mødet: Han nåede at præsentere sit partiprogram, og han nåede at afsløre sin afgrundsdybe uvidenhed om

nalsocialister og medlemmer af LS«, der forlangte formandens øjeblikkelige afgang. I modsat fald ville de nazistiske medlemmer melde sig ud af organisationen. Det var den danske nazistfører Frits Clausen, der stod i spidsen for aktionen, og baggrunden var utilfredshed med Peter Niensens forhandlingskurs, der var kommet til udtryk med invitationen af Callø til delegeretmødet. Det lykkedes ikke Frits Clausen at samle flertal bag mistillidserklæringen, og i stedet meldte Frits Clausen sig ud af LS. Til Frits Clausens ærgrelse var antallet af LS-medlemmer, der fulgte ham, særdeles beskedent. Til gengæld slap Peter Nielsen af med sine værste kritikere og de nazistiske medlemmer af LS. Det styrkede hans position i LS og den forhandlingslinie, han havde indledt.

1933

Året 1933 var et turbulent år i Europa, i Danmark og i Sønderjylland. I Danmark sluttede det, som det begyndte, med et politisk kriseforlig mellem regeringen og Venstre. I betragtning af det økonomiske og politiske pres, der lå på både regeringen og Venstre, var det ganske modigt af begge parter at indgå et forlig i en tid, hvor mod-

sætningerne mellem land og by ellers var trukket ganske skarpt op. Det var netop denne politisk-parlamentariske ansvarlighed, der var særegen for krisens forløb og håndtering i Danmark.

For Sønderjyllands vedkommende var 1933 også et turbulent år. Magtovertagelsen i Tyskland skabte på ny ængstelse og uro i grænselandet. Men 1933 var også et vendepunkt for Sønderjylland. 1933 blev det sidste år, hvor Sønderjylland kunne hævde sin økonomiske særstatus som genforenet landsdel. Rentelempelsesloven, der var den konkrete udløber af »sanering til bunds«-debatten, var den sidste større sønderjyske særlov på det økonomiske område. Det betød dog ingenlunde, at krisetiderne var ovre. Men efter 1933 var hele Danmark under økonomisk og politisk pres. Mørke skyer trak op over landet og lettede først 12 år senere, i maj 1945. For sønderjyderne var der heller ikke tale om nogen udpræget økonomisk eller politisk lettelse efter 1933. Rentelempelsesloven til trods forblev det sønderjyske landbrugs gældssituation kritisk nogle år frem i tiden. Truslen fra syd blev også særlig synlig i Sønderjylland, ikke mindst på grund af det tyske mindretals gradvise nazifisering i 1930'erne. På den måde var 1933 kun en forsmag på, hvad der ventede.

Cay Lembcke var kendt som medstifter af spejderbevægelsen i Danmark. Han stillede ved folketingsvalget i 1924 op for Det radikale Venstre i Østre Storkreds, men gled hastigt ud på den alleryderste højrefløj. Lembcke stiftede i 1930 DNSAP, hvis første fører han blev.

forholdene i Sønderjylland. Mødet endte i tumult, og både Cay Lembcke og Frits Clausen søgte ly i en nærliggende restaurant. De to faldt i snak, og Frits Clausen indbød med den for ham sædvanlige, store armbevægelse Cay Lembcke til at bo hos sig i Bovrup under resten af sin fore-

dragsturné. Cay Lembcke var klog nok til at indse, at han havde behov for Frits Clausens særlige kendskab til sønderjyske forhold. Sammen kørte de to rundt til flere møder i Sønderjylland i Clausens gamle, bulede Chevrolet.

Nationalsocialisme appellerer ikke så meget til den politiske fornuft som til de irrationelle følelser. For en søgende sjæl som Frits Clausen kom nazismen som en åbenbaring. Frits Clausen var medlem af Det konservative Folkeparti. Men han havde længe været på kollisionskurs med partiet på det forsvars- og socialpolitiske område, og han var med tiden kommet til at nære en dyb mistillid til hele det ineffektive parlamentariske »system« med bengnavende levebrødspolitikere, der ikke havde øje for helhedens vel, men i stedet meledede egne kager og for længst havde mistet enhver gnist af idealisme – hvis de da nogen sinde havde haft nogen. Lembcke tilbød et klart alternativ: Et effektivt ledelsessystem, en lidenskabelig national idealisme, et stærkt militært forsvar og en social politik med ansvar for de svagest stillede. Hertil kom for Frits Clausen muligvis også politiske ambitioner, som ikke lod sig opfylde hos de konservative. Men det kunne de måske i et nyt parti som DNSAP.

De nye partimedlemskort var lige blevet trykt, så Frits Clausen fik medlemsnummer to. Nr. ét fik Frits Clausens kone, Ebba. Frits Clausen blev af partiføreren udnævnt til distriktsleder i Sønderjylland. Frits Clausen kastede straks sin rastløse energi ind i arbejdet for det nye parti. Det havde han et vist held med, for der viste sig at

være en pæn grobund for de nye tanker i Sønderjylland. Det skyldtes især landbrugskrisen, der førte til en bølge af fallitter og tvangsauktioner. De desperate bønder organiserede sig i Landbrugernes Sammenslutning (LS), der fik særlig stor tilslutning i Sønderjylland. I Sønderjylland havde man endvidere tradition for yderligtgående krisebevægelser, og LS blev her i ganske særlig grad radikalt i sine udtryksformer.

Frits Clausen turnerede i 1931-1932 Sønderjylland tyndt for at gøre propaganda for sit nye parti. Bl.a. markerede DNSAP sig ved en lang række demonstrationer mod tvangsauktioner over landbrug. Partiets temmelig højrostede kritik rettede sig først og fremmest mod »systemet«, forstået som det parlamentariske demokrati og lånekapitalen. DNSAP holdt møder sammen med LS og var en tid lang ved at sætte sig på bevægelsen, inden det lykkedes for LS-formand Peter Nielsen-Refsø at få fastslået, at LS-bevægelsen var upolitisk.

I begyndelsen blev de nazistiske møder besøgt af både dansk- og tysksindede. Men senere skiltes de dansksindedes og tysksindedes nazisters veje – på spørgsmålet om, hvor grænsen skulle gå: Ved Kongeåen eller ved Ejderen? Lærer Chr. Stenz har berettet om et sådant dansk-tysk, nazistisk møde i Schützenhof i Tønder i forbindelse med folketingsvalget i november 1932. Frits Clausen optrådte som dirigent og Cay Lembcke – »en lille tyksak i brun skjorte« – var hovedtaler. En række kendte og ukendte danske nazister var med, herunder historikeren Ejnar Vaaben og

DNSAP's SA-kampsang var en dansk oversættelse af »Horst Wessel Lied« (»Die Fahne hoch!«). På de første møder blev denne danske version ofte overdøvet af den originale, tyske, som publikum kendte bedre.

Løft Fanen højt! Slut op i vore rækker!
S.A. gaar paa med sikre, faste skridt.
: Kam'rater frem! De sløvede vi vækker,
Vaj Hagekors i Norden vidt og bredt! :

Nu Vejen fri for vore Batailloner!
Fri Bane for vor Stormafdelingsmand!
: Der under Hagekorset samles Millioner,
Det Tegn alene os forene kan :

Til Kamp og Sejr! Nu Lurene de gjalder,
For Hjemmets Arne staar den haarde Strid.
: Kæmp indtil Lænkerne om nok så stærke falder;
Saa at vi alle, alle blive fri :

Løft Fanen højt! Slut op i vore rækker!
S.A. gaar paa med sikre, faste skridt.
: Kam'rater frem! De sløvede vi vækker,
Vaj Hagekors i Norden vidt og bredt! :

Den danske oversættelse af »Die Fahne Hoch!«, »Horst Wessel Lied« var partiets officielle slagsang. Oversættelsen var foretaget af Frits Clausen selv.

pastor Anders Malling fra Brøns, der indtil sin udmeldelse i 1936 forlænte partiet med et skær af respektabilitet – i hvert fald på det kulturpolitiske område. Salen var fuld – og mange tilhørere var iført brune skjorter. Mødet blev afsluttet med afsyngelsen af Horst Wessel-sangen: »Nogle få – deriblandt pastor Malling og Frits Clausen, prøvede at synge den danske oversættelse, men blev overdøvet af stort set resten af forsamlingen med den originale tyske tekst«, fortæller Christian Stenz.

Det var ikke så ligetil at oversætte og omplante nationalsocialismen til danske forhold. For uanset hvordan man end vendte og drejede bevægelsen, så var den nu engang tysk. Det skulle blive et kronisk forklaringsproblem for DNSAP. En tilhører på et møde i Kollund i 1933 bemærkede, at nationalsocialismen jo i bund og grund var en tysk bevægelse, og om Frits Clausen ikke forsøgte at sætte sig på to stole, når han prøvede at gøre en tysk bevægelse dansk? Hertil svarede Frits Clausen, at hans bagdel var bred nok til at sidde på to stole på én gang! Bemærkningen morderede forsamlingen – men gav ikke spørgeren svar på det meget væsentlige problem, om det nu også lod sig gøre at forene nationalsocialisme med dansk nationalfølelse.

DNSAP-højborge i Varnæs-Ullerup og Toftlund

Lige syd for grænsen bragede nazismen frem. Ved rigsdagsvalgene i sommeren 1932 fordob-

lede NSDAP igen sit stemmetal og blev nu det største parti med 236 mandater. NSDAP opnåede sit bedste resultat i Slesvig-Holsten. Her fik nazisterne 51 % mod 37 % i Tyskland som helhed. Hvis man ser isoleret på stemmetallet i Sydslesvig, så fik nazisterne endog 62 %. Det var den højeste tilslutning noget sted i Tyskland – og det var lige syd for den landegrænse, der var blevet trukket blot tolv år tidligere.

Den første store opgave, som DNSAP stod over for, blev folketingsvalget i november 1932. Partiet kunne ikke samle de 10.000 underskrifter, som var nødvendige for at stille op til Folketinget. På Sjælland opstillede man løsgængere, men i Sønderjylland kunne DNSAP stille op som parti på grund af de særligt lempelige regler, der gjaldt her af hensyn til det tyske mindretal. Men valget blev en stor skuffelse for DNSAP. I Sønderjylland samlede man kun i alt 757 stemmer, svarende til 1 %. Heraf faldt de 576 (altså mere end 75 %) på Frits Clausen personligt! Løsgængerne på Sjælland fik tilsammen blot 271 stemmer. Folketingsvalget cementerede Frits Clausens position i partiet: Han var en værdifuld mand, både i kraft af sin energi og arbejdsevne, og i kraft af sin lokalt forankrede, folkelige popularitet. Frits Clausen trak først og fremmest stemmer tæt på sin bopæl: I Bovrup, Felsted, Varnæs og Ullerup.

En anden dansk-nazistisk højborg i Sønderjylland var Toftlund. Her lå partiets trykkeri med partimedlem Axel Lyngby-Jepsen som leder, og her var en anden læge, Aage Lauesgaard, en dri-

vende kraft. Han finansierede et såkaldt gruppeudlånsbibliotek, der havde yngre, idealistiske nazister på lønningslisten. Biblioteket gav de unge nazister en beskedent løn og satte dem i stand til at koncentrere kræfterne om at gøre propaganda for den nye, store idé. Aage Lauesgaards nazister hørte dog til den Ejnar Vaabenske fløj af dansk nationalsocialisme. Fynboen Ejnar Vaaben, der havde rejst i Tyskland og været national-socialist længe før Lembcke opdagede bevægelsen, var kun i perioder allieret med DNSAP. Ofte stod den stærkt dansk-nationale Ejnar Vaaben i et oppositionsforhold til Frits Clausens DNSAP, først og fremmest på grund af Frits Clausens særlige læggen vægt på det slesvigske, hvilket gjorde ham nationalt suspekt i Ejnar Vaabens øjne.

Påskeblæsten

I januar 1933 kom Hitler til magten i Tyskland. Det førte bl.a. til, at slesvig-holstenske nazister med borgmesteren i Eckernförde og formanden for Schleswig-Holsteiner Bund, Wilhelm Sievers og landdagsmand, pastor i Viöl Johann Peperkorn, NSDAP's særlige sagkyndige i de slesvigske spørgsmål, i foråret 1933 iværksatte et verbalt frontalangreb på grænsen, som i bombastiske vendinger krævedes flyttet mod nord – den såkaldte »Påskeblæst«. Påskeblæsten havde navnlig til formål at vinde det tyske mindretal i Nordslesvig for nationalsocialismen – vel at mærke for den tyske nationalsocialisme! Pastor Peperkorn

forlangte derfor, at alle tysksindede nordslesvigere inden den 15. april 1933 skulle være udmeldt af DNSAP, for, som han erklærede: »En tysk socialdemokrat står os tusind, ja hundrede tusind gange nærmere end en dansk nationalsocialist!« Peperkorn forlangte desuden en klar stillingtagen til grænsen fra Frits Clausens side.

Påskeblæsten blev derfor straks et problem for DNSAP på flere planer. Partiets ubestridte leder i Sønderjylland, Frits Clausen, blev nødt til at forholde sig til slesvig-holstenernes meget konstante trussel mod grænsen, som måtte afvises klart, hvis han ikke skulle gøre sig umulig i danske nationalistes øjne. Men nok så vigtigt var forholdet til de nationalt indifferente (de »blakkede«) og det tyske mindretal, over for hvem han gerne holdt en dør på klem, og som han derfor helst ikke ville skræmme væk med en alt for bombastisk, dansk-national fremtræden. Det var et vanskeligt kunststykke, der i sandhed krævede fysik til at sidde på to stole på én gang!

Frits Clausen svarede Peperkorn på et stort møde i Toftlund den 7. april 1933. På Frosch' Hotel marcherede en uniformeret Frits Clausen i spidsen for 25 brunskjorter ind i en sal, der var fyldt til trængsel. 300 mennesker var kommet for at høre ham. Efter at have kommanderet »venstre om!« og »rør!« til sine folk, besteg han talerstolen, som brunskjorterne herefter tog opstilling omkring.

Frits Clausen indledte med at udtale sin glæde over Hitlers nylige magtovertagelse i Tyskland. De danske nazister undte nemlig det tyske folk

mulighed for national genrejsning. Frits Clausen sammenlignede Hitler med Martin Luther: Hans idé kunne ikke blot redde Tyskland, men »alle folkeslag af nordisk-germansk kultur«. Til gengæld var han bedrøvet over pastor Peperkorns udtalelser i Eckernförde. Men de skyldtes ifølge Frits Clausen, at pastor Peperkorn helt havde misforstået nazismen! Den bestod nemlig ifølge Frits Clausen ikke i had til andre, men derimod i kærlighed til eget folk; »Vorherre bevare os for den slags nazisme, som kun pønser på krig over grænserne«, erklærede han. Og det var jo et fromt ønske.

Pastor Peperkorn havde efterlyst Frits Clausens klare stillingtagen til grænsespørgsmålet. Men det spørgsmål snakkede han behændigt uden om: »Jeg har ofte udtalt mig om mit hjemlands skæbne, og jeg kender de rævestreger, som forsøges for at få mig til at sige, at vi skal flytte grænsen mod syd eller mod nord«. Men det var slet ikke det afgørende, for Hitler var ifølge Frits Clausen helt sikkert af en anden mening end Peperkorn: »Vor styrke består i, at vi vil bygge bro mellem ting, der hører sammen«, erklærede han. DNSAP agtede nemlig ikke at »klæbe Dannebrog uden på (slesvigske, forf.) landsmænd, der ikke havde det i hjertet«, og derfor burde Peperkorn heller ikke plante (det tyske, forf.) flag på den anden del af Slesvigs befolkning. Der fandtes ganske vist sønderjyder, der spekulerede i at blive tyske for studenes skyld, sagde Frits Clausen – tidligere tiders vigtige studeeksport til det tyske marked var blevet afbrudt af den nye

grænse, hvilket havde kostet mange landmænd dyrt. Men »Hitler vil ikke have stude, han vil have nordiske mænd, som ikke kan købes for stude«. Det var derfor uværdigt at bruge den slags økonomiske argumenter i nationalitetskampen i Sønderjylland. I stedet for at opildne til indbyrdes had, således som Peperkorn gjorde, agtede DNSAP at forsone danske og tyske og »være en bro for nye kulturværdier. Hil Norden! Hil Hagekorset!« Talen hilstes med bifald. Den var klar nok i sin afvisning af pastor Peperkorn. Men det vil være synd at sige, at den havde skabt større klarhed om Frits Clausens egen stilling i grænsespørgsmålet.

Den næste taler på mødet i Toftlund var den tysksindede Wilhelm Deichgräber, der endnu på dette tidspunkt arbejdede tæt sammen med Frits Clausen. Også Deichgräber forsøgte at nedtone spørgsmålet om dansk eller tysk. Den virkelige fare var ifølge Deichgräber »statssocialismen og renteslaveriet. I denne kamp må vi kaste spørgsmålet dansk-tysk over bord. Vi er af samme stamme, vi kan kun stige sammen eller gå til grunde sammen. Man skal ikke forsøge at drage skillelinjer imellem os«. Fjenden var »højfinanssen« i »jødereden« København – og »konkursforvalteren J.P. Nielsen«, den socialdemokratiske folketingsmand fra Dynt ved Broager. Og Deichgräber fortsatte: »Om vor fremtid skal leves under Dannebrog eller det sort-hvid røde flag ved jeg ikke, men det skal foregå under hagekorset!« Det sort-rød-hvide flag var det tyske rigsflag.

Program for DNSAP-årsmodet i Toftlund, 1933. Årsmødet i Toftlund var iscenesat ned til mindste detalje og skulle demonstrere, hvad DNSAP formåede at organisere.

Denne bemærkning afstedkom dog fyråb fra salen. Det var tydeligvis ikke ligegyldigt for alle tilhørere, hvor grænsen skulle ligge, og det var heller ikke ét fedt, om man var dansk eller tysk. Den slesvigske forbrødring kunne også føres for vidt. Frits Clausen var i den efterfølgende diskussion nødt til at markere sit fra Deichgräber afvi-

gende standpunkt ved højlydt at bifalde en indlægsholder fra salen, tilmed en radikal, der udtalte sin tak til Danmark for den økonomiske støtte, det havde ydet til Sønderjylland. Der var helt tydelige revner på langs af nationale skel inden for DNSAP, uanset hvor meget Frits Clausen end forsøgte at tale dem ned. Deichgräber vedblev da heller ikke længe at være Frits Clausens partifælle. Han var medlem af DNSAP 1932-34, men gik derefter over til den hjemmetyske nazisme, først til Jep Nissens NSAN og siden i 1935 til NSDAP-N, hvor han stillede op over for pastor Schmidt-Vodder til folketingsvalget – og tabte knebent.

Spørgsmålet mellem dansk og tysk vedblev at være et problem for partiet. I pjecen National-socialistiske Tanker til Det slesvigske Spørgsmål, der udkom i sommeren 1933, greb Frits Clausen tilbage til »urgamle« nordiske forestillinger, mens det var så som så med klare, konkrete standpunkter. Budskabet var, at alle slesvigere (nord og syd for grænsen) var af samme nordiske rod og blod, hvad enten de *for tiden* følte sig danske eller tyske, og at årsagerne til det indbyrdes uvenskab mellem dansk- og tysksindede skulle søges i dynastiske forviklinger forårsaget af uansvarlige »førere« (altså hertuger og konger), samt liberalismens skurkagtige idé. Grænsen mellem dansk og tysk gik i Slesvig igennem det enkelte menneske, »thi dansk og tysk er ikke modsætninger, men kun forskellige udtryksformer for de anlæg, der uløseligt er bundne til det blod, der har virket kulturfrembringende såvel i de tyske folke-

stammer som i de danske, skandinaviske og andre germanske stammer». Det ville derfor være DNSAP's opgave gennem nationalsocialismens idé atter at forbrødre de to folk. Men selve den *geografiske* grænse nævntes i pjecen ikke med et ord! Mellem linjerne kan man dog skimte, at hele Slesvig efter Frits Clausens opfattelse i sin oprindelse var kornedansk. Men det var fortsat vigtigt for Frits Clausen at holde en dør på klem til de tysksindede landsmænd – de skulle nemlig på længere sigt genvindes for danskheden.

Uniformsforbuddet

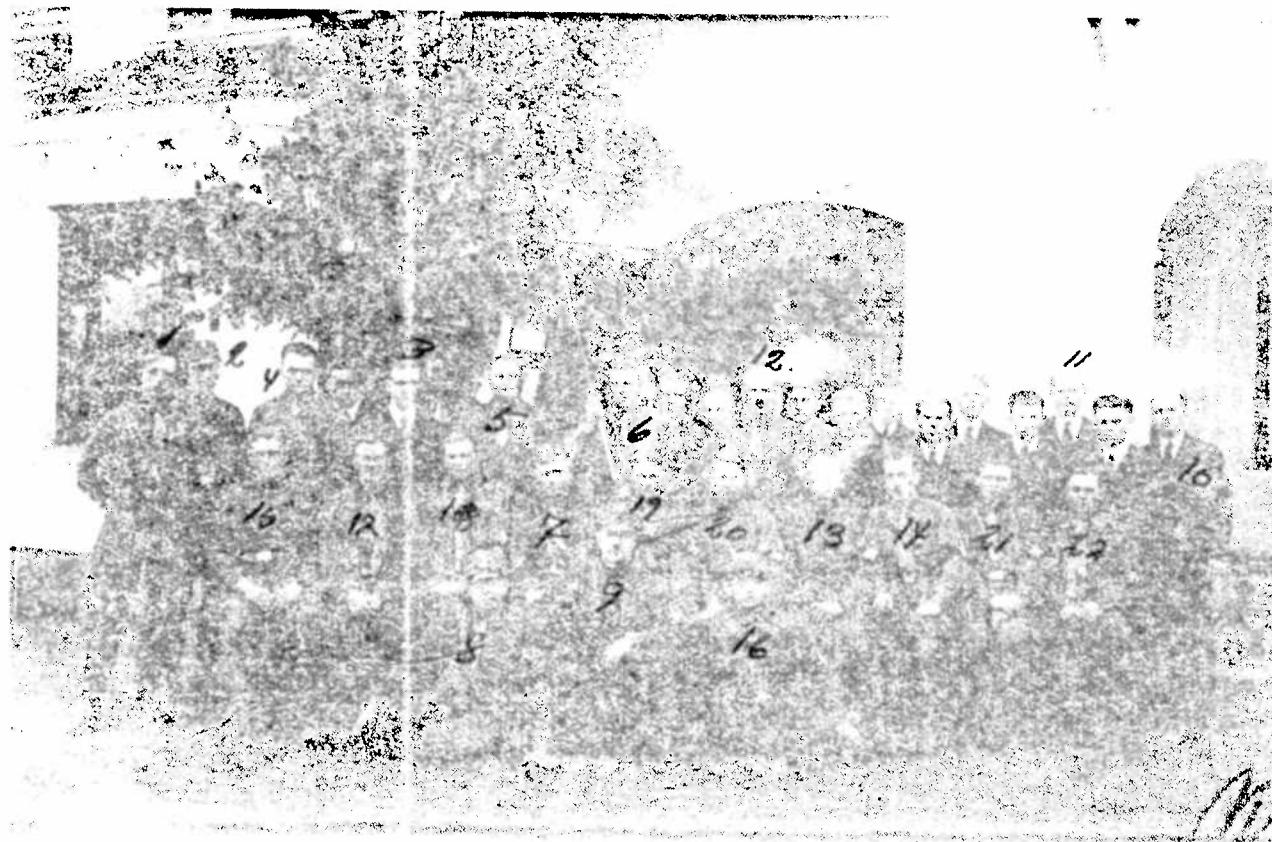
Grænsespørgsmålet var ikke det eneste problem, som Frits Clausen havde at slås med i foråret 1933. Netop som Påskeblæsten brød løs i april 1933, udstedte den danske rigsdag en lov imod uniformerede politiske korps. Det skete for at dæmme op for den tiltagende politiske vold mellem de forskellige partiers ungdomsorganisationer og ramte altså også DNSAP. Uniformsforbuddet var en alvorlig streg i regningen for et parti, der ikke så meget havde det i programmet som i tøjet. Uden uniformer var det svært at opnå den rette stemning til partimøder og til offentlige møder. DNSAP forsøgte derfor at omgå dette forbud, men det havde loven taget højde for: Man kunne ikke alene straffes for at have båret uniform, men også for at have båret »beklædningsgenstande, der må sidestilles dermed« – altså bæltter, spænder, kasketter eller emblemer. Arkiverne fra de sønderjyske politikredse er fulde

af politirapporter, hvor danske og tyske nazister har fået konfiskeret uniformer eller uniformsdele.

Et helt særligt kup gjorde politiet i november 1933. I anledning af Frits Clausens 40 års fødselsdag blev der den 5. november 1933 holdt nationalsocialistisk fest på SA-Hjemmet i Bovrup. »Bovrup Storm« tog fuldt uniformerede opstilling i haven, hvor de blev fotograferet til partiets ugeblad National-Socialisten. Bladet blev i øvrigt redigeret af Frits Clausen selv. Billedet blev trykt i nummeret for søndag den 26. november 1933. Det skulle senere få afgørende betydning.

Ugen efter festen blev der den 12. november 1933 holdt et offentligt møde på Harald Johansens Gæstgivergård i Bovrup. Her opførte lokale DNSAP-kræfter en række »tableauer«, der stillede den nuværende demokratiske råddenskab over for det sunde samfund, som DNSAP agtede at indføre. Tableauerne var temmelig sikkert skrevet af partiføreren selv, der allerede i 1920'erne havde været en flittig dilettant, både som skuespiller og som tekstforfatter. Også her optrådte medlemmerne af »Bovrup Storm«, både uniformeret som de gode nazister, der ryddede op i råddenskab, men også i andre forklædninger.

Men den demokratiske danske stat var på tærne: Uniformerne var blevet båret synlige for offentligheden og var derved at opfatte som en overtrædelse af uniformsforbuddet. I alt 19 personer blev anklaget. Under den følgende retssag

Bovrup storm fotografert af Dr. Clausen's Fødselsdag.

Dokumentationsleder Jessen, Bovrup; Hans Jørgensen, Varnæs; og Købmand Jørgensen, Gimlinge.

Dr. Fritz Clausen's Fødselsdag

Bovrup Storm i National-Socialisten, november 1933. Denne fotoopstilling blev anvendt som bevismateriale i retssagen mod 19 medlemmer af Bovrup Storm for overtrædelse af uniformsforbuddet. Foto: Gråsten Politis arkiv, Landsarkivet for Sønderjylland.

forsvarede flere af de anklagede sig med, at uniformsgenstandene dels var båret på privat grund og dels som led i en teaterforestilling; en enkelt afviste bestemt, at han under opførelsen af tableauerne havde båret SA-uniform. Han havde

nemlig været udklædt som jøde! I februar 1934 blev 17 af de anklagede fundet skyldige. De blev idømt bøder på 10 og 20 kroner og fik konfiskeret deres uniformsgenstande.

Partivirksomhed

Meget af Frits Clausens tid, både som distriktsleder og senere som partifører, gik med offentlige politiske møder i landsdelens kroer og forsamlingshuse. Først sent på året 1933 begyndte politiet mere systematisk at overvåge møderne, og man må derfor et stykke ind i 1934, hvis man skal give et dækkende billede af det politiske liv i en sønderjysk politikreds. Politimesteren i Toftlund begyndte den 30. oktober 1933 at føre en »dagbog« over politiske møder i politikredsen. I tidsrummet fra 30. oktober 1933 og indtil vintrens møder begyndte at ebbe ud i marts 1934 så den politiske aktivitet i kredsen ud som anført på s. 87. Som det fremgår, var DNSAP's mødeaktivitet høj og deres møder betydeligt mere velbesøgte end de øvrige partiers. Man skal dog ikke tro, at samtlige tilstedeværende til DNSAP's møder også var nazister. Meget ofte mødte folk af alle politiske retninger frem for at stille kritiske spørgsmål fra salen, og ind i mellem indbød DNSAP selv politiske modstandere til paneldebater. Dette var f.eks. tilfældet i Rødding, da formanden Hans Lund var officiel taler. Politimesterens »politiske dagbog« indeholder desværre ingen detaljerede rapporter om mødernes forløb. Men det fremgår dog alligevel af den lidt mere detaljerede omtale af DNSAP's møder, at det navnlig var de nazistiske møder, der havde politiets bevågenhed.

Også i Gråsten politikreds begyndte politiet fra årsskiftet 1933-34 at overvåge navnlig de na-

zistiske møder nøjere. Det gjaldt både de danske og de tyske nazister. Det var kriminalbetjent Povl Ræthinges ansvar at følge nazisternes aktiviteter. Og meget snart var hans standardformulering: »Clausen indledte med en længere tale, der i alt væsentligt var enslydende med hans tidligere taler«. Det var åbenbart vanskeligt at forny sig! Standardrepertoiret bestod i angreb på »systemet«, opfordringer til sammenhold mod krisen, nedtoning af de nationale skillelinjer og lovprisning af Hitler og nationalsocialismen som det samlingsmærke, der skulle forbrødre de nordisk-germanske folk.

Den ganske høje mødedeltagelse til de nazistiske møder dækkede som nævnt over, at partiets modstandere ofte mødte op for at opponere. Dette var således tilfældet på et offentligt dansk nazistisk møde på Jernbanehotellet i Faarhus den 25. januar 1934. Der var ca. 200 deltagere, herunder mange tysksindede og tyske nazister – foruden et halvt hundrede socialdemokrater med redaktør Swanholm, Haderslev Socialdemokrat, i spidsen. Swanholm imødegik Frits Clausens og redaktør Olesens synspunkter – og påhørtes i relativ ro, når man så bort fra en enkelt nazisympatisør fra Tønder, der »gjorde sig bemærket med idelige tilråb til talerne, sympatiserende med indledderne og kritiserende Swanholm«. Små fjorten dage senere var der dansk nationalsocialistisk møde i nabobyen Bov, nemlig den 7. februar 1934 på Bov Kro. Denne gang var der mødt 300 personer. Blandt deltagerne var dog både socialdemokrater og kommunister, deraf nogle

Den 30. oktober 1933: Dansk national-socialistisk møde på Frosch' Hotel i Toftlund med ca. 150 deltagere, ingen uniformer. Roligt møde uden hadtaler. Talere var: Pastor Malling, Brøns, købmand Jørgensen, Gimlinge, Hans Jørgensen, Varnæs, redaktør A. Olesen, Aabenraa, samt Frits Clausen. Der blev sunget »Du danske mand« samt Horst-Wesselsangen.

Samme aften samlede et møde på Centralhotellet i Toftlund i Den tyske Forening ca. 20 deltagere, mens en halv snes unge var mødtes i et lokale sammesteds for at stifte en ungsocialistisk (socialdemokratisk) forening (DsU).

Den 11. november 1933: Konservativt møde på Centralhotellet i Toftlund med ca. 60 deltagere og et socialdemokratisk møde samme sted. Deltagerantal ikke oplyst.

Den 14. november 1933: Dansk national-socialistisk møde på Schmidts Hotel i Jels. 60-70 deltagere. Taler var Frits Clausen.

Den 7. december 1933: Offentligt dansk nazistmøde hos gæstgiver Christensen, Frifeldt. Taler var Frits Clausen. Deltagerantal ikke oplyst.

Den 9. december 1933: Stiftelsesfest i »Dansk socialistisk Ungdom« (DsU – ungsocialdemokrater) i logen i Toftlund. Taler var den lokale arrestforvarer Sørensen.

Den 16. december 1933: Offentligt dansk nazistisk møde på Andersens Hotel i Gram. Der var ca. 150 deltagere. Taler var Frits Clausen m.fl.

Den 28. december 1933: Socialdemokratisk møde og DsU-møde i Agerskov Kro.

Den 17. januar 1934: Socialdemokratisk foreningsmøde på Centralhotellet i Toftlund.

Den 19. januar 1934: Offentligt dansk nazistmøde i Arrild Kro. Ca. 100 personer. Talere var Frits Clausen og redaktør Olesen, Aabenraa. »Intet at bemærke«.

Den 22. januar 1934: Slesvigsk Forening for Arnum og Omegn (tysk mindretal) hos gæstgiver Bennedsen, Arnum. 52 deltagere.

Den 27. januar 1934: Slesvigsk Forening for Toftlund og Omegn (tysk mindretal) på Centralhotellet. Et 25-mands orkester fra Flensborg underholdt. Deltagerantal ikke oplyst.

Den 28. januar 1934: Offentligt dansk nazistmøde på Frosch' Hotel i Toftlund. Grosserer Sørensen viste lysbilleder fra Berlin. Ca. 100 deltagere.

Den 31. januar 1934: Slesvigsk Forening for Arrild og Omegn. Deltagerantal ikke oplyst.

Socialdemokratisk Ungdomsforening for Toftlund holder fest på Centralhotellet.

Den 1. februar 1934: Socialdemokratisk møde på Centralhotellet i Toftlund.

Den 13. februar 1934: Dansk nazistmøde på Hotel Rødding. Ca. 300 deltagere. Talere var pastor Malling, Brøns, redaktør Olesen, Aabenraa, gårdejer Chr. Schmidt, Hygum Skov, og forstander Hans Lund, Rødding Højskole. »Roligt og sagligt møde«.

Den 15. februar 1934: Dansk nazistmøde i Gaansager Kro. Ca. 130 deltagere. Taler var grosserer Petersen, Kolding. »Roligt og sagligt møde«.

Den 17. februar 1934: Dansk nazistmøde, Toftlund afdeling, holder selskabelig sammenkomst med dilettant-forestilling på Frosch' Hotel. efterfulgt af partimøde. Ca. 400 deltagere.

Dansk nazistmøde på Bennedsens Hotel i Arnum. Ca. 30 deltagere. Taler var grosserer Petersen, Kolding.

Den 18. februar 1934: Cay Lembckes nazister holder partimøde på Frosch' Hotel i Toftlund. Ni personer deltager.

Den 23. februar 1934: LS-møde hos kroejner Finn Fisker, Branderup. Deltagerantal uoplyst.

Den 25. februar 1934: Retsstatsmøde (Retsforbundet) hos gæstgiver Bennedsen, Arnum. Ca. 100 deltagere.

Den 26. februar 1934: LS-møde i Agerskov Kro. Deltagerantal uoplyst.

Den 1. marts 1934: Dansk nazistmøde (partimøde) hos gæstgiver Birch, Toftlund. Deltagerantal ikke oplyst.

Samme aften holdt Socialdemokratisk Forening for Toftlund møde på Centralhotellet. Deltagerantal ikke oplyst.

Den 14. marts 1934: DsU afholdt et anti-nazistisk møde på Centralhotellet i Toftlund. Der var 60-70 deltagere. Uffe Christensen, Haderslev, talte.

Samme aften holdt Konservativ Forening møde på Centralhotellet.

Den 16. marts 1934: Socialdemokratisk Forening holdt møde på Centralhotellet.

Herefter ebbede vinterens mødeaktiviteter ud for først at blive genoptaget fra sensommeren 1934.

Frits Clausen taler på et partimøde på Sjælland, formentlig landsstævnet i Slagelse i 1938. Omkring talerstolen er der opstillet fanevagt med hagekorsfaner. Foto: Fotoalbum i Gråsten Politis arkiv, Landsarkivet for Sønderjylland.

helt fra Haderslev. Deltagerne i øvrigt var ifølge Povl Ræthinge navnlig sognets tysksindede beboere. En række navngivne mænd fra det tyske mindretal rejste sig demonstrativt og forlod salen, da kommunisten Fritz Møller fra Haderslev fik ordet. De fandt det dog ikke nødvendigt at absentere sig længere end til krostuen. Og da en tilstedeværende socialdemokrat flere gange bad Frits Clausen nærmere præcisere, hvorledes nazisterne »ville opnå de ham påberåbte gode tilstan-

de«, blev han »fejlet af med et par flove vittigheder«. Mødet var kendetegnet ved »en ret heftig meningskamp mellem de tilstedeværende 'marxister' (socialdemokrater) og den øvrige del af forsamlingen, men i øvrigt forløb mødet relativt roligt«, sluttede Povl Ræthinge sin rapport.

Partiets indre liv bestod ud over partimøder af fysisk træning og øvelser. Partiets »Storm-Afdelinger« (SA), senere omdøbt til »Sports-Afdeling« bestod af unge karle. De mødtes typisk én gang

månedligt til legemsøvelser, eksercits, march og opstillingsøvelser. Formålet var at træne dem til ordensmandskab ved møder og forsamlinger. »Bovrup Storm« mødtes således den første onsdag i hver måned i gæstgiver Johansens sal. Denne havde betinget sig, at der ikke foregik noget ulovligt, og at der ikke blev uddannet i våbenbrug. Også i Toftlund samledes SA til øvelser og eksercits, men her måtte det på grund af lokalemangel foregå under åben himmel. SA holdt også øvelser i terrænet. Meget af denne uddannelse tjente som forberedelse til parader og partimøder, men der blev også trænet til politiske slagsmål i gaderne, skønt disse var forholdsvis sjældne i Sønderjylland.

Politiet forsøgte også at få et overblik over nazisternes træningsaktivitet. Men det var noget vanskeligere end med de offentligt tilgængelige møder. Ofte foregik de i ly af mørket på afsides beliggende steder, og det var vanskeligt at gribe dem på fersk gerning, for der var stillet vagtposter op. Folk i lokalområdet gav lejlighedsvis politiet oplysninger, men disse havde ofte karakter af temmelig løse rygter. At dømme efter kriminalbetjent Povl Ræthinges rapporter fra Gråsten Politikreds var det dog navnlig de hjemmetyske nazister, der var aktive i nattelivet med øvelser og eksercits.

Sydjysk Distrikts årsmøde i Toftlund

Frits Clausens engagement i partiet gav DNSAP mere fremdrift, navnlig i Sønderjylland. Og

skønt uniformsforbuddet satte sine begrænsninger, så forsøgte han sig med efter forholdene store, politiske iscenesættelser. DNSAP – Sydjysk Distrikts årsmøde i Toftlund den 25. juni 1933 blev udtryk for, hvad partiet formåede på dette tidspunkt. Årsmødet indledtes med gudstjeneste under åben himmel på sportspladsen. Partiets kulturpolitiske frontfigur, pastor Anders Malling, Brøns, prædikede foran de opstillede SA- og partimedlemmer. Derefter opstilling i marchkolonne og procession gennem Toftlund. Skønt den lokale politimester ikke umiddelbart havde villet forbyde march under hagekorsfaner, havde Justitsministeriet dog nægtet sin tilladelse. Fanerne forblev derfor sammenrullede, indtil man nåede tilbage til sportspladsen, hvor de plantedes omkring den med hagekors smykkede talerstol. Her skulle en række af partiets spidser tale. Mødet var almindeligt tilgængeligt for offentligheden.

Jydske Tidendes referent var ikke synderlig imponeret. Han hæftede sig indledningsvis ved fraværet af Dannebrog på festpladsen og bemærkede, at man ikke helt kunne »frigøre sig fra den tanke, at vore hjemlige nazister er lovlig stærkt optagne af at kopiere den tyske nazisme«. Journalisten fra den konservative avis fandt det også betegnende, at pastor Mallings bøn under gudstjenesten nok havde omfattet folk og fædreland – men ikke kongehuset! Omkring 500 personer overværede gudstjenesten. Pastor Malling talte ud fra Paulus' brev til Efeserne, der omhandler det kristne hjemmeliv, forholdet mellem foræl-

dre og børn, herre og træ, en ny husorden og en ny verdensorden: Kampen står ikke mod kød og blod, men mod magterne, imod myndighederne, imod verdensherskerne i dette mørke. Malling angreb stærkt kommunismen med dens ateisme og fritænkeri, og den internationale kapitalisme, der »har sit fædreland, hvor den får de største renter«. Gudløshed, fædrelandsløshed og egen nytte skulle bekæmpes og erstattes af tro, fællesskab og offervilje. »Vi trænger til en ny reformation, som kan genføde vort folk folkeligt, moralsk, åndeligt og kristeligt«.

Herefter skred »den monoclebærende, hvidblusede ritmester Lembcke« ned langs fronten og »beærede stormtropperne med håndtryk«, hedder det i Hejmdals referat. Og derefter marcherede de ca. 400 mand med den lokale fører, bogtrykker Lyngby-Jepsen, i spidsen, fulgt af et ti-mandsorkester og tretten indhyllede hagekorsfaner gennem Tofthund by. Der marcheredes til den danske version af Horst Wessel Lied samt »Dengang jeg drog af sted«. Foruden distriktsfanerne: Københavns, Sjællands og Sydjylland Distrikts sås en række stormfaner: Varde, Randers og de sønderjyske stormfaner. På grund af uniformsforbuddet sås der ingen brune skjorter. Deltagerne var i stedet i hvide skjorter og lædergamacher eller lange støvler. Ifølge Hejmdal bestod forsamlingen hovedsageligt af unge landmænd, flere endog under myndighedsalderen på 21 år.

Det offentlige møde samlede ifølge Jydske Tidendene ca. 1.000 mennesker, »overvejende til-

hængere af nazismen; i hvert fald modstandere af det herskende system. De mange talere hilstes alle med stærkt bifald og de voldsomme udfald mod parlamentarismen og dens mænd besvarede med demonstrativ tilslutning«.

Mødet blev åbnet af Frits Clausen, og så fulgte talerne slag i slag: Carlis Hansen bragte en hilsen fra partifællerne i København, med den store rendesten, hvori kommunismens røde giftblomst groede og parlamentarikerne soledede sig. Han hylkede sønderjyderne, der havde taget den nye idé til sig: »Danmark vandt Sønderjylland tilbage; nu skal Sønderjylland vinde Danmark tilbage!« Købmand Jørgensen, Gimlinge, lovede de kriserammede sønderjyske bønder støtte i deres »kamp mod det kronsvindel-system, der truer jeres hjem!« Kaptajn Arildskov, Randers, påkaldte Niels Ebbesen i sin afvisning af, at de danske nazister blot var en afdeling af det tyske NSDAP. SA-mændene Eugen Danner, København, og Emil Olsen, Randers, angreb »systemet« og mandede til kamp mod jøderne og kapitalen. Den begejstrede forsamling kunne »tilsyneladende ikke få nedrakningen serveret kras nok«, bemærkede journalisten fra Hejmdal. Men alt dette var kun en optakt til partifører Lembekes entré.

At kalde ritmesterens tale kraftfuld, vil ingenlunde være en overdrivelse. Talen hilstes da også med hyppige og demonstrative bifald. Lembcke angreb voldsomt det parlamentariske system: »Det, der er tilbage, er den reneste levebrødsparlamentarisme (tilråb: ned med den!). Nu prøver de andre at skræmme med diktaturet. Når vi skal

Dansk nationalsocialistisk landsmøde 1934 i Aabenraa. Feltgudstjeneste under åben himmel. Partifører Erits Clausen synger for. Det danske uniformsforbud fra april 1933 sætter sit tydelige præg på forsamlingen, der er væsentligt mindre disciplineret og imponerende at skue end i en tilsvarende situation i Hitlers Tyskland. Foto: Museum Sønderjylland ISL – Lokalhistorie.

have diktatur (tilråb: ja, vi skal!), er det, fordi det må og skal til for at knække ryggen på det herskende system«. Lembcke strakte hånden ud til venskab med Tyskland, men sparede ikke på skældsordene mod de hjemlige fjender: »I dag er det socialdemokratiske parti forbudt i Tyskland. Hvilken lykke, om det forbryderiske, danske socialdemokratiske parti kunne blive forbudt.

(Orkanagtigt bifald). Og hvilken lykke, om vi kunne blive det konservative pæk, som vil forsvarre Sønderjylland, kvit. Det konservative partis bestyrelse burde indespærres; koncentrationslejre var et passende opholdssted for disse mænd. Stauning og Zahle (justitsminister, Radikale Venstre, forf.) ville standse nationalsocialismen ved Skelbækken. Nu står vi her i Tøftlund. Vi

kræver ret til at udbrede vore politiske anskuelser over hele landet. Den dag, vi kommer til magten, skal der ryge ti i fængsel for hver en af vore, som de i dag kaster i fængsel«.

Partiføreren, der i forvejen yndede at udtrykke sig i meget dramatiske vendinger og tilsvarende gestik, blev tilsyneladende grebet af situationen i en sådan grad, at den tilstedeværende journalist fra Jydske Tidende direkte skrev, at han »gik amok«.

Dagen sluttede med et lukket møde på Frosch Hotel. Deltagerne havde skiftet de hvide skjorter ud med brune, men det så ifølge Hejmdal »ikke nær så dansk ud som de hvide skjorter med politislerne om eftermiddagen!«

Ifølge partiets egne angivelser samlede årsmødet 2.500 danske nationalsocialister. Det er temmelig sikkert meget overdrevet. Men det var et flot arrangement og efter tysk forbillede iscenesat ned til mindste detalje. Partiet havde tilmed hyret fotograf Münchow fra Aabenraa til at filme begivenheden.

Frits Clausen bliver fører

I sit kritiske referat fra årsmødet havde Jydske Tidendes journalist bemærket, at man midt i alle de krasbørstige udfald dog kunne have ventet, at den mand, der stod som partiets fører, ville have underbygget sin tale med lidt mere saglighed: »Indadtil ville talen have gjort lige så stor virkning, og udadtil ville føreren have vundet mere sympati«.

Lembckes meget drastiske udtryksform og excentriske optræden var og blev en belastning for partiet. Det var, selv i begyndelsen af 1930'erne, temmelig usædvanligt med en politiker, der førte sig frem iført monokel og bukser med frølår. Det eklatante valgnederlag til DNSAP i november 1932 gav anledning til kritik af partifører Cay Lembcke, og kritikken voksede de følgende måneder. Ikke mindst var det en katastrofe for partiet, at Wilfred Petersen meldte sig ud i efteråret 1932 – og tog næsten hele partiorganisationen i København med sig ind i sit eget, nystiftede National Socialistisk Parti (senere: Dansk Socialistisk Parti), og det kneb endda for partiføreren at holde disciplin selv blandt de få tilbageværende nazister i hovedstaden. Men hvad gør man i et parti, der hylder førerprincippet, når man gerne vil af med føreren? Så må man gribe til list! Men det var for et parti som DNSAP meget vigtigt, at det udadtil så ud, som om alle nazistiske troskabsidealer nøje var blevet overholdt. Det krævede et veltilrettelagt manuskript og en klar rollefordeling, hvor alle på forhånd nøje vidste, hvordan de skulle agere. Altså bortset lige fra hovedrolleindehaveren – partifører Lembcke. Der hersker dog også blandt historikerne nogen uenighed om, hvorvidt der var tale om et minutiøst planlagt »kup«, som var iscenesat og orkestreret af Frits Clausen, eller om det blot var et rabaldermøde, der lob løbsk.

Den 23. juli 1933 var der indkaldt til distriktsledermøde på Hotel Royal i Aabenraa. Dette møde er siden blevet kendt som »Fører-

Frits Clausen med cigaret. I modsætning til den asketiske tyske Führer nød Frits Clausen både tobak og spiritus. Han ses her på tilskuerpladserne til et partimøde på Sjælland, formentlig landsstævnet i Slagelse 1938. Foto: Fotoalbum i Gråsten Politis arkiv, Landsarkivet for Sønderjylland.

kuppet«. Hvem der havde indkaldt til mødet står ikke helt klart. Men tilsyneladende havde Frits Clausen ønsket at blive løst fra posten som distriktsleder for Sydjylland – og bedt partiføreren om et møde, hvori også hans afdelingsførere skulle deltage. Det er klart, at partifører Lembcke var nødt til at møde op, når en så central per-

son for partiet som Frits Clausen overvejede at forlade partiet. Det ville være en langt større katastrofe end Wilfred Petersens udmeldelse året før. Derfor kom partiføreren til Aabenraa.

Her traf han ikke blot Frits Clausen og de sønderjyske afdelingsførere, men også Max Arildskov, leder af det nordjyske distrikt, foruden en række andre regionale og lokale ledere. Snart haglede kritikken ned over partiføreren fra alle sider. Frits Clausen selv holdt sig dog i baggrunden. Efter nogen tid trådte han frem og tog ordet. På baggrund af uroen foreslog han Lembcke at stille Sydjydske Distrikt frit, indtil der atter var kommet ro over partiafdelingen i København. Under indtryk af stemningen gik partiføreren ind på at løse Frits Clausen fra hans troskabsed. Fælden var klappet.

Frits Clausen kunne nu agere frit, uhæmmet af den troskabsed, der var så vigtig i det nazistiske førerprincip, og inden for få dage var han selv fører for DNSAP i hele Jylland. Og han havde kontrol med partibladet National-Socialisten. Lembcke forsøgte de følgende måneder at begrænse skaderne, men forgæves. Frits Clausens position var allerede fra begyndelsen med ca. 85 % af partimedlemmerne bag sig uantastelig. Frits Clausen var partiets nye fører. Den erfarne journalist Aksel Olesen blev ny redaktør af National-Socialisten.

Frits Clausen forenkede straks partiprogrammet fra 25 punkter til otte, der var holdt i mere generelle og mindre urimelige vendinger. Han havde allerede længe syslet med et nyt program,

uden dog at kunne trænge igennem hos Lembcke. Der er meget, der tyder på, at Frits Clausen først efter sin indmeldelse i partiet begyndte at sætte sig ind i, hvad nationalsocialisme egentlig var for noget. Han tog, hvad han kunne bruge, og forsøgte at tilpasse det nye parti-program til dansk og sønderjysk mentalitet og i det hele taget fremtræde mere ansvarligt, end forgængerne havde gjort. Det gav faktisk bonus: Ved det næste folketingsvalg i 1935 fik DNSAP i Sønderjylland 4,4 % af stemmerne (mod 1 % i resten af Danmark). Med sønderjyden Frits Clausen gik det trods alt fremad – om end kun langsomt og først og fremmest i Sønderjylland.

Relativ succes i Sønderjylland – hvorfor?

Hvorfor havde partiet navnlig fremgang i Sønderjylland? Det kan være vanskeligt at svare entydigt på. Først og fremmest var føreren Frits Clausen sønderjyde. Han var velkendt og vellidt på sin hjemegn. Han var en lokal mand, der kunne »schnack æ sproch«, og det tiltaler altid vælgerne. Han tog desuden i sin dansk-nationale retorik udgangspunkt i den forestillingsverden, som sønderjyderne udmærket kendte i forvejen fra fremmedherredømmets dage. Og det er nok en væsentlig forklaring: Frits Clausen var, da han blev partifører, allerede en erfaren foredragsholder. Han havde op igennem 1920'erne holdt dansk-nationale foredrag i næsten hvert eneste forsamlingshus i hele Sønderjylland – og mange steder i Sydslesvig. Mange af de ting, han sagde

som partifører efter 1933, afveg ikke afgørende fra de ting, han havde sagt i 1920'erne – eller fra de ting, som man i det hele taget var vant til at høre på et dansk-nationalt møde i Sønderjylland. Det er vigtigt at holde sig for øje, at den mødekultur, som var udviklet blandt de danske sønderjyder i den tyske tid, var båret af sønderjyderne selv. De preussiske myndigheder havde forbudt foredragsholdere fra Danmark og havde slået hårdt ned på brud på forbuddet. Foredragsholderne på de utallige danske møder i Sønderjylland før 1. verdenskrig var derfor typisk folk, hvis væsentligste kvalifikation var et eller flere højskoleophold i Danmark. De holdt derfor foredrag med den særlige nationale tone, som højskoleforedrag nu engang havde: Der henvistes flittigt til den nordiske mytologi, der taltes om »skræp, der skal klinge«, der blev indflettet citater fra sagn og sagaer, nationale digte og sange. Det kunne udarte til regulær »bragesnak«. Men det var altså en tradition, som ikke skurrede i sønderjyske øren. Der er talrige eksempler på, at når Frits Clausen af den ene eller den anden grund kom i bekneb og ikke vidste, hvad han skulle sige, så greb han tilbage til den nordiske mytologi og begyndte at holde folkeligt foredrag. For en bybo, der aldrig havde været på højskole, var det en kilde til stor undren. Men for en landbefolkning som den sønderjyske med dybe rødder i højskoletraditionen, forekom det ikke unaturligt.

Frits Clausens DNSAP talte desuden om det klasse- og partiløse nationale folkefællesskab som

idealsamfundet. Dette ideal kunne godt minde om det fællesskab, som de danske sønderjyder havde følt med hinanden, inden partipolitikken efter 1920 kom ind og delte dem efter politiske anskuelser. At denne fortidige samdrægtighed i praksis kun havde fungeret udadtil, over for tyskerne, og at de danske sønderjyder indbyrdes såmænd havde udkæmpet nok så forbitrede politiske kampe, fortonede sig bag nostalgien tågeslø. Denne del af nazismens tankegods havde en ganske bred appel.

Endvidere skal man huske på, at de danske sønderjyder ikke var helt så politisk rodfæstede som de øvrige danskere. Man havde kun haft få år til at blive fortrolige med det danske partisystem. Desuden medførte landbrugskrisen en radikaliserings af bønderne. Desperate mennesker er mere tilbøjelige til at falde for yderligtgående løsninger på problemerne. Og det sprog, nazisterne førte imod »systemet Stauning«, adskilte sig ikke væsentligt fra det sprog, der blev ført af mange LS-folk – eller var blevet ført af Cornelius Petersens Selvstyrebevægelse i 1920'erne.

Ydermere skal man huske på, at nationalsocialismen var bragt igennem i Sydslesvig. Det var kun 13 år siden, at Slesvig var blevet delt, og der var stadig mange bånd imellem Nord- og Sydslesvig. Endelig var der i den lokale meningsdannelse nogen vaklen i geledet; f.eks. blev der både på Rønshoved Højskole og i Flensborg Avis i 1933-34 flirtet med nazismen.

Der var helt i begyndelsen en del tilslutning fra det tyske mindretal til DNSAP, men på læng-

ere sigt organiserede mindretallet sig i sine egne partier, der skarpt advarede mod at lade sig indfange af det dansk-nationale DNSAP. DNSAP tiltrak muligvis i Sønderjylland i særlig grad stemmer fra de nationalt indifferente, de såkaldte »blakkede«. For dem, der hverken var helt danske eller helt tyske, kunne det være tiltalende at tilslutte sig en dansk udgave af en tysk ideologi. I sine udredninger af det slesvigske spørgsmål appellerede Frits Clausen i hvert fald direkte til dem, når han hævdede, at i Sønderjylland gik grænsen mellem dansk og tysk igennem det enkelte menneske. Frits Clausens hensyntagen til grænselandets komplicerede nationale forhold, forståelse for og appel til de nationalt indifferente var til gengæld fuldkommen uspiselig for mange rigsdanske nationalister, der opfattede ham som halvtysk – eller i hvert fald unational. Men selvom DNSAP også under Frits Clausens ledelse oplevede talrige afskalninger, så formåede han dog bedre end nogen anden nazistisk fører i Danmark at holde sammen på sit parti.

Når alt dette er sagt, så skal man dog ikke glemme, at skønt Frits Clausen ihærdigt forsøgte at gøre partiet stuerent, så var DNSAP ikke bare et hyggeligt, sønderjysk forsamlingshusfænomén. Partiet bekendte sig til nationalsocialismen og var som konsekvens heraf racistisk, anti-semitisk, anti-demokratisk og nærrede helt absurde forestillinger om økonomisk politik. Men lige akkurat dette er formentlig også årsagen til, at partiet aldrig opnåede videre udbredelse i Danmark.